

בבית הכנסת "אהבת התורה - איש מצליח"
רחוב הרב עוזיאל 43 ב"ב.

שיעורו של מרן ראש הישיבה
רבנו מאיר מאזוז זצוק"ל

בית נאמן

יום שלישי ד' במרחשון התשע"א, ביום שני' חשון התשע"ג

נושאי השיעור:

ביאורים נחמדים ומתוקים בפסוקי פרשת השבוע פרשת לך-לך

דיני "ברך עלינו..." ותן טל ומטר לברכה

א. רבי אברהם אבן עזרא ע"ה. ב. מהר"ם מרוטנבורג ע"ה. ג. "ואת הנפש אשר עשו". ד. "ויקרא בשם ה'", ההבדל בין הנאמר אצל אא"ה למשה רבנו. ה. למה בישראל היה רעב ובמצרים אין רעב? ו. יש "נא" שפירושו בבקשה, ויש "נא" שפירושו עכשיו. ז. ביאור הפסוק "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את". ח. "ואותך יחיו" - לא יהרגו. ט. כשמלך מדבר אתך אל תענה. י. נוסח ברכת השנים בקיץ ובחורף. יא. בעצירת גשמים הולכים לקברו של חוני המעגל. יב. דיני מי ששכח לומר "ברך עלינו..." ותן טל ומטר לברכה. יג. מסופק אם אמר "ברך עלינו". יד. מאה אחד פעם זו סגולה לזכרון. טו. "ועננו בורא עולם". טז. להתפלל על הגשם. יז. היהודים אחראים על הגשם. יח. תעניות על הגשמים. יט. פיוט שמסוגל להוריד גשם. כ. דיכאון חורף - אסור לאדם להיות מדוכא, תמיד צריך למצוא נקודה של שמחה.

נושאי ההערות: א. המוות זה דבר גופני, אבל הנפש קיימת לעולם. מי שעושה מעשים טובים בחיים, אף פעם לא ימות. תמיד התורה שלו נאמרת ונלמדת. ב. "עזאזל" - כשתהיה בן שלוששים ושלש תדע את הסוד הזה. ג. שריפת ספרי ההלכה והתלמוד במושב ברכיה. ד. מלחמת המפרץ. ה. תפלת הבינון. ו. יהודי שאביו הגוי נפטר אם יכול להתפלל עליו. ז. סידורים שכתוב עליהם "כמנהג הארץ". ח. הגאון כלי יקר ע"ה והגאון תוספות יום טוב ע"ה מתלמידי המהר"ל. ט. רבי יעקב ספיר. י. בשעה שיהיו ששים ריבוא יהודים שומרי תורה ומצוות בארץ ישראל, זו התחלת הגאולה.

אליו בכבוד, לא אמר: מה אתם רוצים מאבן עזרא? אני לא מכיר אותו. לא. אז אבן עזרא אמר את הדבר הזה, זה פסוק מהתורה. הוא היה בקי מאד.

"ואת הנפש אשר עשו"

ב. "ויקרא אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו, ואת הנפש אשר עשו בחרן". (בראשית י"ב, ה.). רש"י אומר על פי הפשט "הנפש אשר עשו" - הכוונה עבדים שקנו, כמו: "וישראל עושה חיל" (במדבר כ"ד, ח.). ולפי המדרש הכוונה לאנשים שהחזירו בתשובה. ומניין לנו שאברהם החזיר בתשובה? כתוב: "ויקרא אברהם את ישמעאל בנו - ואת כל אלה שמל אותם - ואת כל ילידי ביתו, ואת כל מקנת כספו, כל זכר באנשי בית אברהם" (בראשית י"ז, א.). וכמה אנשים היו לו? מאות. יש לו "שמונה עשר ושלש מאות" (שם י"ד, י"ז). ואת כולם הוא מל, ואם הם לא חזרו בתשובה, יאמרו לו: מה אתה רוצה מאתנו? אלא הוא השפיע עליהם, דיבר אתם. "ואת הנפש אשר עשו בחרן". ולא תאמר דוקא בחרן איפה שהוא גר, לא, אלא גם אחרי שהלך לארץ ישראל - "ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'". (שם פסוק ח.). ושמה קיבל את ההבטחה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (שם פסוק ז.). אומר המדרש (בראשית רבה פרשה ט"ל אות ח') שאברהם אבינו הלך למקום, רואה אנשים בטלנים, לא עובדים, יושבים שמה מעשנים נרגילה או שחוזים בכוכבים - מחר יהיה גשם או מחר לא יהיה גשם? אמר: לא יהיה חלקי בארץ הזאת, בטלנים אלה, אני לא רוצה אותם. אחר כך הגיע למקום שכולם עובדים. אמר: אה, זו ארץ טובה ורחבה. אמר לו הקב"ה: כן, זה בשבילך. "לאברהם אתן את הארץ הזאת". והוא בנה שם מזבח לכבוד השכינה שנראית אליו, והעתיק משם להר מקדש לבית א-ל, "בית א-ל מים והעי מקדם" (שם פסוק ח.). למה התורה נותנת לנו פרטים? רש"י אומר בבית א-ל היה כך וכך, בעי עכן חטא, לכן הוא בנה שם מזבח, לא סתם התורה מציינת פרטים איפה היה אברהם, הרי המזבח מאז ועד זמן התורה כבר לא קיים, ודאי אומות העולם הרסו אותו, אלא התורה אומרת לנו "כאן אברהם התפלל" [על דברים מסויימים].

הזה הולך למקום עז, להר קשה. ומה זה שלוששים ושלש? כמו "גלעד" שהכוונה "גל עד" (ש"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' תק"ג. וע"ע בחומש בית נאמן שם).

"או יעלה מרכב, או יעלה משכב"

א. "וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', וילך אתו לוט. ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן" (בראשית י"ב, ד.). בפסוק הזה השתמש אבן עזרא סמוך לפטירתו. הוא היה בן שבעים וחמש, ושמו אברהם, הוא לקח את המות בקלות, בסבלנות, ברוגע ובשלום... יש אנשים משתגעים כאילו חושבים שלא ימותו... אמר: "ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרון אף ה'..." למה מחרון אף ה'? כי כל הזמן היה סובל, היה בעניות, היה נודד ממקום למקום, מחפש את המזל ולא מוצא אותו. (יש אומרים שנפגש עם הרמב"ם, אבל זה לא בדיוק, כי על פי התאריכים כשהרמב"ם היה שר אצל המלך, אבן עזרא כבר נפטר [עיין בספר מגדולי ישראל ח"א עמ' ע"א]). אבל מי יודע? יש שיר שהוא כתב אותו (זה בטוח, אבל על מי הוא התכוון לא ידוע), אמר: "אשכים לבית השר, אומרים כבר רכב" - אני בא בבוקר אחרי תפלת הנץ, אומרים שהוא כבר רכב על החמור, הלך למלך. "אבוא לעת ערב, אומרים כבר שכב" - הוא עייף מסכן. "או יעלה מרכב, או יעלה משכב" - בבוקר עולה על המרכב, רוכב והולך לבית המלך, ובערב עלה על המשכב. "אוי לאיש עני, נולד בלי כוכב". (כל כך נשמע יפה: "או יעלה מרכב, או יעלה משכב, אויה לאיש עני, נולד בלי כוכב"). אבל אבן עזרא היה אבן עזרא, כתב מאה ספרים, ומתייחסים לדבריו בכובד ראש. יש כאלה מהאחרונים שדברו עליו עלילות, אבל היה את מהר"ם מרוטנבורג שכותב עליו מהרש"ל (בהקדמתו לים של שלמה ב"ק) שהוא היה "איש עני וטהור אשר אין באחרונים כמוהו - לעומתו, הוא מהראשונים - מהר"ם מרוטנבורג נקרא, והעמיד תלמיד אחר שכמעט מילא את מקומו, מרנא ורבנו רבנו אשר (הרא"ש)". ושאלו אותו פעם חידה של אבן עזרא בפרשת אחרי מות³ והוא הסביר להם, הוא התייחס

1. שיעור זה נמסר ע"י מרן רבנו הגדול זצ"ל ביום שלישי ד' במרחשון התשע"א בבית מדרשו בין מנחה לערבית. המערכת.
2. למדנו פעם אצל הרב [יצחק בוחנין זצ"ל] בגמרא בבא קמא (דף ק"א ע"ב) "אמר רבא, כי שכיבא נפיק רבי אושעיא לוותי דמתריצא מתניתין כוותיה" - רבי אושעיא יש לו תוספתא. "תוספתא דרבי חייא ודרבי אושעיא". לפעמים יש סתירה בין המשנה ובין התוספתא, ורבי שהיה כמה דורות אחרי - ארבעה-חמשה דורות - טרח ליישב את המשנה כרבי אושעיא. אז הוא אמר בשמחה: כשאני אגיע לשם, רבי אושעיא יאמר לי "ברוך הבא, יישר כח שטרחת לתרץ את המשנה כמוני". זה מופיע פעמיים, בבבא קמא דף ק"א, ובבבא מציעא דף ס"ב ע"ב. אז אמר לנו הרב: רבא לא פחד מהמוות, כי המוות זה דבר גופני, אבל הנפש קיימת לעולם. עד היום כל העולם לומד את התורה של רבא, אביו ורביא הלכה כרבא חוץ מיע"ל קג"ם. מי שעושה מעשים טובים בחיים, אף פעם לא ימות. תמיד התורה שלו נאמרת ונלמדת. כמה שנים עברו משנפטר אברהם אבינו? ארבעת אלפים שנה פחות מעט, יש מישהו שלא מכיר אותו? מישהו שכח אותו? אז האבן עזרא גם כן ידע שהפירושים שלו והספרים שהוא כתב כל כך חשובים. 3. אמר האבן עזרא (ויקרא ט"ז, ח.) מה זה עזאזל? כשתהיה בן שלוששים ושלש תדע את הסוד הזה. אמרו לו: מה הכוונה שלו? אמר להם הכוונה שעזאזל מתחלק לשתיים "עזאזל" השעיר

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
י"ח:	17:23	18:34
י"ט:	17:40	18:36
י"ז:	17:28	18:34
י"ז:	17:41	18:36

לחסויות, להפצה, להנצחות ולקבלת העלון לפנות לפקס 077-3179532 <<<

מציאו רמז, אמרו "ותחיינו את הילדים" שלא רק החיו, אלא גם נתנו להם מים ומזון, טיפלו בהם, זה תוספת, אבל הפשט הוא קיום, לכן התרגום לא אומר "ויתך יחיו", אלא תרגם "ויתך יקיימו" - יקיימו אותך, לא יגעו בך.

ביאורים נחמדים מלאים מוסרים להמשך הפסוקים

ח. לכן **"אמרי נא אחותי את... וחיתה נפשי בגללך"** (בראשית י"ב, י"ג). שבגללך אני אחיה. וכך היה. הקב"ה לא התרעם עליו בזה שהוא אמר "אחותי את", אין ברירה. **"ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד"** (שם פסוק י"ד). אמרו חכמים (בראשית רבה פרשה מ' אות ה') שאברהם שם אותה בתיבה, נעל עליה ועשה שמה חורים חורים שתוכל לנשום אור. אמרו לו: מה יש לך פה? אמר: אני מוכן לשלם מס, אל תפתחו. אמרו לו: אולי יש לך שם הילומים? אמר להם: אני מוכן לשלם. אמרו: אולי יש לך...? לא, אנחנו רוצים לראות מה יש. אולי יש לך פה איזה סמים... אני יודע מה? פתחו וראו את שרה. אמרו: מה זה? זה לא בשבילך. מי זאת? אמר להם: אחותי. אמרו לו: אחותך? היא בשביל המלך - **"ויהללו אותה אל פרעה, ונקח האשה בית פרעה"** (שם פסוק ט"ו), לקחו אותה לפרעה. פרעה אמר: אני לא גנב, אני מוכן לשלם, זה יהיה גיס שלו. **"צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים"** (שם פסוק ט"ז). מה יש להם לעשות? אם המלך לוקח, אפשר לדבר אתו? "חמת מלך מלאכי מות" (משלי ט"ז, י"ד). **"וינגע ה' את פרעה נגעיים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברהם"** (שם פסוק י"ז). מה זה **"על דבר"**? המדרש (בראשית רבה פרשה מ"א אות ב') אומר דבר יפה מאד, **דבריה של שרי**. אומר לה המלאך: מה את רוצה? איזה מכה ניתן לו? והיא אומרת: תתן לו דם, תתן לו צפרדע, תתן לו כנים, תתן לו על הראש... והוא צועק. היא אומרת והמלאך עושה. פרעה השתגע, אמר: אלו לא בני אדם, זה מלאכים. מחר קרא לו, אמר לו: בוא הנה, **"מה זאת עשית לי, למה לא הגדת לי כי אשתך היא? למה אמרת אחותי היא, ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך"** (בראשית שם, פס' י"ח-ט"ו). **על כל הדברים האלה אברהם לא עונה מלה. זו מדת דרך ארץ! כשמלך מדבר אתך אל תענה.** רק אם המלך חוזר ודורש כמו אצל אבימלך, אבימלך אמר לו: "מה עשית לנו ומה חטאתי כי כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה, מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי" (בראשית כ', ט'). ואברהם לא מדבר. והוא עוד פעם חוזר: "מה ראית, כי עשית את הדבר הזה?" (שם פסוק י') - תגיד לי הסבה! אה, אתה רוצה באמת ברצינות, "כי אמרתי..." (שם פסוק י"א). **זו דרך ארץ, עם מלך לא מאריכים בדבורים.** פרעה שואל מה זאת עשית לי? למה לא הגדת לי? למה אמרת? והמסקנא - **"קח ולך"**. תודה, קח ולך, בסדר, אני הולך. **"ויצו עליו פרעה אנשים"** (בראשית י"ב, פסוק כ') - לא לקח לו שום דבר. מישוה אחר אומר לו: לא, זה מקח טעות, תביא את הכל בחזרה. לא אמר לו כלום, כי זה מתנה לאברהם מהשמים, הוא נמצא בחובות, אז הוא אחר כך חזר ושלם את הכל. **"ויעל... הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה. ואברהם - עכשיו - כבד מאד, במקנה בכסף ובהב"** (בראשית י"ג, א'-ב'). **"וילך למסעיו"** (שם פס' ג'), מה זה למסעיו? לאותם האכסניות, איפה שהיה באכסניה בהליכה, חזר עוד פעם. ללמדנו שאדם לא יחליף אכסניא. למה לא יחליף? כי אחר כך יגידו: אה, משמע שהמארח הראשון היה גנב, לא היה בסדר, תוציא עליו שם רע. בשביל מה? לא צריך. פירוש אחר, בחזרתו פרע הקפותיו. הוא היה צריך אוכל, אמר לבעל הבית: אתה לא מכיר אותי? אני אברהם, עשיר גדול. אבל עכשיו יש רעב, אין לי אפשרות לשלם, והכל יקר עכשיו בגלל הבצורת. אמר לו: טוב, אני ארשום לך, אני מכיר אותך, אתה מפורסם מאד. **"נשיא אלקים אתה בתוכנו"** (שם כ"ג, ו'). בחזרה אמר לו: אה, תגיד לי כמה החובות (בלי ריבית...) תיקח. שילם את הכל, חזר הביתה **"אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברהם בשם ה'"** (שם י"ג, ד').

לוט

י. לוט אמר: אני אחליט, ההחלטה בידי, ככה אברהם אמר לו. ראה ש"ככר הירדן **כי כולה משקה"** (בראשית י"ג, ו'). הלך לשמה. ומה נשאר מסדום ועמורה? עפר ואפר רימה ותולעה, זה מה שנשאר. לוט הלך לשם, **"ואנשי סדום רעים וחטאים"** (שם פסוק י"ג). לוט היה כמו עלוקה, לא היה בסדר. היו לו מדות רעות. איך רואים מדות רעות? הרי איך הוא חטא עם בנותיו? לילה ראשון נגיד לא ידע, אבל בלילה שני למה אתה שותה עוד פעם?! אלא זהו, לוט לא היה מאה אחוז. אז אמר לו עכשיו שלום, הלך, ואז נאמר לאברהם על ארץ ישראל: **"לך אתננה ולזרעך עד עולם"** (שם פסוק ט"ו), לא לוט יירש אותך, **"כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך"** (שם ט"ו, ד'), **"ושמתי את זרעך כעפר הארץ"** (שם פסוק ט"ז). **שכל העולם כולו ידע שאין מקום בעולם שאין בו יהודים, יש מקומות שלכאורה אין בהם יהודים, אבל מזרע היהודים יש.** הנוצרים יודעים שאם יהודי אחד יכנס בהם, ינצח את כולם. לכן המסיונרים וכל הרשעים האלה עושים דברים, לכן אנסו אותם בפורטוגל ואנסו אותם בספרד, ואנסו אותם בכל מקום. **אבל יום אחד כולם יחזרו. זה מה שאנחנו מתפללים "מקבץ נדחי עמו ישראל". "לא ידח ממנו נדח"** (ש"ב י"ד ד').

כולם יחזרו בתשובה בעזרת ה'

יא. סיפר לי אחד שהיה צייר בבית ספר חרדי ("זכרון מאיר"). היה צייר בעל חוש מיוחד, צייר נפלא. היו עושים חוברות עם האיוורים והציורים שלו. אמר לי: אתה יודע מי אני? מאיפה אני יודע?... אמר לי: אני נולדתי למשפחה של גוים בהולנד ולא ידעתי בכלל שאני יהודי, בגיל 19 נברתי במסמכים ומצאתי שאמא יהודיה שבזמן השואה העלימה את יהדותה ונישאה לגוי. אז אמרתי: אני לא יודע למה כל הזמן אני נמשך ליהודים, עובר ליד בית הכנסת רוצה לשמוע את המנגינות, ונכנס לבית הכנסת בצד שלא יידעו, כי הוא לא יהודי, ועכשיו אני מבין. **אמר לאמו: את יהודיה?** אמרה לו: מי אמר לך? מה אתה מדבר? אמר לה: לא, תגיד לי את האמת! והודתה לו. בסוף הלך לרב, אמר לו: תשמע, אמא יהודיה ואבא שלי לא ככה, אני צריך גיור? אמר לו: **אתה לא צריך גיור, אתה יהודי! וככה הוא חזר ליהדות.** בגיל עשרים ההורים לא יודעים שום דבר, נעשה יהודי גמור. הוא התפלל אתנו בבית הכנסת "תורה וחיים" וסיפר לי את הסיפור הזה. אחרי כמה ימים קראנו בפיוט של ראש השנה [ידי רשים] לרבי יהודה הלוי - "דרור יקושה, דרור דורשה, מזדונים ומאדונים. אִלְלוּהָ, מִשָּׁה אוֹתָהּ, מִמֵּי זֵידוֹנִים". עם ישראל זה כמו "דרור" - ציפור שנפלה במוקש, **"דרור יקושה דרור דורשה"** - היא מבקשת חופש, מבקשת דרור **"מזדונים ומאדונים"** - אלה שזדו עליה ואלה אדונים שכופים עליה. אומרים: אנחנו קובעים לא לבנות! פה עושים הקפאה ופה הקרשה... ימח שמם ויאבד זכרם. **"אִלְלוּהָ"** - אתה הקב"ה שאתה אילותה [הכח שלה], "אילותי לעזרתי חושה" (התלים כ"ב). **"מִשָּׁה אוֹתָהּ"** - תמשוך אותה

6. על מאתים שקל רבים ומבזבזים זמן. זה דיין וזה גבאי בית הכנסת, זה יש לו נגריה ולא שילמו לו. מתווכחים על הבלים. על מאתים שקל אתם מתווכחים שעה שלמה?! אמרתי להם: תקחו מאתים שקל [ממני] ולכו הביתה. מה אמרו בעלי בית הכנסת? זה תרומה שאני תרמתי... לא תרמתי לכם! אם תקחו את זה אתם גנבים, אתם עושים "תרת" לרעיונות, גונבים את ההנהגה וגונבים אותי... **נתי את זה בשביל להפסיק מחלוקות! מה השטיות האלה!** אמרו: אה, ככה? טוב, בסדר. איה [מלת זיור], לכו הביתה...

7. יום אחד אבינו נפטר, אמר לי: אני יכול להתפלל עליו? אחר הכל הוא היה עוזר לי, שולח לי כסף אע"פ שידע שאני "התייהדותי". אמרתי לו: **ביחוד דעת (ח"ו ס"ט) אמר שלחסידי אומות העולם יש חלק לעולם הבא, אפשר להתפלל עליהם, להגיד השכבה, והוא יכול להגיד אותה בשם שלו.** והוא היה יהודי חרדי ששמר את הכל, אמר לי: איך אני עושה, כמו האשכנזים או כמו הספרדים? אמרתי לו: אני לא יודע, תשאל את הרב [עובדיה]. והרב אמר לו: **באת לארץ ישראל, זה "אתרא דמרן", ואתה אין לך מסורת של אבות** (כיון שאמרו כל כך היה שומרת), **אתה יכול לעשות הכל כמו הספרדים,** הכל לרבות שגם את הקמץ אתה יכול לומר אה.

ח. לכן **"אמרי נא אחותי את... וחיתה נפשי בגללך"** (בראשית י"ב, י"ג). שבגללך אני אחיה. וכך היה. הקב"ה לא התרעם עליו בזה שהוא אמר "אחותי את", אין ברירה. **"ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד"** (שם פסוק י"ד). אמרו חכמים (בראשית רבה פרשה מ' אות ה') שאברהם שם אותה בתיבה, נעל עליה ועשה שמה חורים חורים שתוכל לנשום אור. אמרו לו: מה יש לך פה? אמר: אני מוכן לשלם מס, אל תפתחו. אמרו לו: אולי יש לך שם הילומים? אמר להם: אני מוכן לשלם. אמרו: אולי יש לך...? לא, אנחנו רוצים לראות מה יש. אולי יש לך פה איזה סמים... אני יודע מה? פתחו וראו את שרה. אמרו: מה זה? זה לא בשבילך. מי זאת? אמר להם: אחותי. אמרו לו: אחותך? היא בשביל המלך - **"ויהללו אותה אל פרעה, ונקח האשה בית פרעה"** (שם פסוק ט"ו), לקחו אותה לפרעה. פרעה אמר: אני לא גנב, אני מוכן לשלם, זה יהיה גיס שלו. **"צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים"** (שם פסוק ט"ז). מה יש להם לעשות? אם המלך לוקח, אפשר לדבר אתו? "חמת מלך מלאכי מות" (משלי ט"ז, י"ד). **"וינגע ה' את פרעה נגעיים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברהם"** (שם פסוק י"ז). מה זה **"על דבר"**? המדרש (בראשית רבה פרשה מ"א אות ב') אומר דבר יפה מאד, **דבריה של שרי**. אומר לה המלאך: מה את רוצה? איזה מכה ניתן לו? והיא אומרת: תתן לו דם, תתן לו צפרדע, תתן לו כנים, תתן לו על הראש... והוא צועק. היא אומרת והמלאך עושה. פרעה השתגע, אמר: אלו לא בני אדם, זה מלאכים. מחר קרא לו, אמר לו: בוא הנה, **"מה זאת עשית לי, למה לא הגדת לי כי אשתך היא? למה אמרת אחותי היא, ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך"** (בראשית שם, פס' י"ח-ט"ו). **על כל הדברים האלה אברהם לא עונה מלה. זו מדת דרך ארץ! כשמלך מדבר אתך אל תענה.** רק אם המלך חוזר ודורש כמו אצל אבימלך, אבימלך אמר לו: "מה עשית לנו ומה חטאתי כי כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה, מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי" (בראשית כ', ט'). ואברהם לא מדבר. והוא עוד פעם חוזר: "מה ראית, כי עשית את הדבר הזה?" (שם פסוק י') - תגיד לי הסבה! אה, אתה רוצה באמת ברצינות, "כי אמרתי..." (שם פסוק י"א). **זו דרך ארץ, עם מלך לא מאריכים בדבורים.** פרעה שואל מה זאת עשית לי? למה לא הגדת לי? למה אמרת? והמסקנא - **"קח ולך"**. תודה, קח ולך, בסדר, אני הולך. **"ויצו עליו פרעה אנשים"** (בראשית י"ב, פסוק כ') - לא לקח לו שום דבר. מישוה אחר אומר לו: לא, זה מקח טעות, תביא את הכל בחזרה. לא אמר לו כלום, כי זה מתנה לאברהם מהשמים, הוא נמצא בחובות, אז הוא אחר כך חזר ושלם את הכל. **"ויעל... הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה. ואברהם - עכשיו - כבד מאד, במקנה בכסף ובהב"** (בראשית י"ג, א'-ב'). **"וילך למסעיו"** (שם פס' ג'), מה זה למסעיו? לאותם האכסניות, איפה שהיה באכסניה בהליכה, חזר עוד פעם. ללמדנו שאדם לא יחליף אכסניא. למה לא יחליף? כי אחר כך יגידו: אה, משמע שהמארח הראשון היה גנב, לא היה בסדר, תוציא עליו שם רע. בשביל מה? לא צריך. פירוש אחר, בחזרתו פרע הקפותיו. הוא היה צריך אוכל, אמר לבעל הבית: אתה לא מכיר אותי? אני אברהם, עשיר גדול. אבל עכשיו יש רעב, אין לי אפשרות לשלם, והכל יקר עכשיו בגלל הבצורת. אמר לו: טוב, אני ארשום לך, אני מכיר אותך, אתה מפורסם מאד. **"נשיא אלקים אתה בתוכנו"** (שם כ"ג, ו'). בחזרה אמר לו: אה, תגיד לי כמה החובות (בלי ריבית...) תיקח. שילם את הכל, חזר הביתה **"אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברהם בשם ה'"** (שם י"ג, ד').

מ'ריב' תצא 'מריבה'

ט. ולאברהם אבינו יש טפיל... הטפיל הזה זה לוט, ללוט היה גם כן **"צאן ובקר ואהלים"** (שם פסוק ה'). גם הוא קיבל, גם הוא התעשר מעט, אולי לקח דברים מאברהם... והוא עשה חיל. והנה התחילו הרועים להתחצף עם רועי אברהם. מתווכחים: זה שלנו, זה לא שלנו. אמרו להם: מה שלנו? זה לא שלכם, זה של אברהם. אבל הם אמרו: אברהם הוא בן שבעים וחמש ואין לו ילדים, אם כן מי יירש אותו? יירש אותו בן אחיו. ואם יירש אותו, אז הכל שלנו. היו גוזלים משדות אחרים. אז אין ברירה. פה רואים את המדה הטובה של אברהם אבינו. **צריך להתפאר שיש לנו סבא כזה לפני ארבעת אלפים שנה שכל המדות הטובות יש בו. הלאי שיהיה לנו היום אחד שיש לו עשיריית מהמדות הטובות של אברהם.** ראית אדם שמתפלל על רשעים שלא תשחית אותם, אולי יחזרו בתשובה? פעם ראשונה, פעם שניה, פעם שלישית, פעם חמישית, אולי ואולי ואולי... עד שה' אמר לו: אין עשרה. אין עשרה? טוב גמרנו. ככה צריך להתפלל. אברהם הולך ונלחם בגלל לוט הזה שהלך בדרך לא טובה, "וירק את חניכיו", "ויחלק עליהם לילה" (בראשית

בקלות "ממים זידונים". לאט לאט כל אחד כיכר את המקור שלו ואת המחצב שלו, וכולם יחזרו בתשובה בעזרת ה'. אמן כן יהי רצון.

נוסח ברכת השנים בקיץ ובחורף

יב. ⁸הערב אומרים "ברך עלינו". עד עכשיו מי שטעה ואמר "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח" יצא ידי חובה, משום שהטל לא נעצר, כל השנה כולה יש טל. פעם אליהו הנביא נשבע ואמר בשם ה' "אם יהיה כל השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" (מלכים א' י"ז, א'). ולמעשה טל היה, רק המטר נעצר, זה הכל (עיי' תענית דף ג' ע"א). **לכן אם אדם אמר "מוריד הטל" בחורף, הוא לא אמר שקר. ואם יזכור באמצע הברכה, יתקן ויאמר "משיב הרוח", ועדיף שיתחיל מ"אתה גבור".** אבל אם אדם לא אמר "ברך עלינו", אלא "ותן ברכה" לפי מנהג האשכנזים, או שהוא אמר "ברכנו", **אנחנו צריכים גשם ואתה לא התפללת על גשם, לכן צריכים לחזור. ולפעמים צריכים לחזור גם לראש התפלה,** [וכמבואר פרטי הדינים בהמשך השיעור]. אנחנו נוהגים לומר "ברכנו" בקיץ ו"ברך עלינו" בחורף, אפילו שבגמרא משמע כמנהג האשכנזים. הטור אמר (סי' ק"ז) שפשט המשנה שאומרת (ברכות דף ל"ג ע"א) "ושואלים גשמים בברכת השנים" משמע שהברכה אותה נוסח, לא משתנה הנוסח, רק תוסף שמה כמה מלים - "ותן טל ומטר לברכה", והספרדים משנים כל הנוסח. הרב פרי חדש (סי' ק"ז סי"א) נתן טעם. אמר אם אדם יאמר תמיד אותו נוסח, "ברך עלינו" בקיץ ובחורף, הוא עלול להתבלבל, לא זוכר איך אמר "ותן ברכה" או "ותן טל ומטר", הוא לא זוכר. אבל כשאתה אומר נוסח אחר לגמרי, אז הוא כבר יודע, עכשיו זה חורף, יש נוסח חדש "ברך עלינו", ובקיץ "ברכנו". והביא ראה לדבר מתפלת הבינו. בגמרא כתוב (ברכות דף כ"ט ע"א) שבשעת הדחק מתפלל אדם "הבינו" ⁹. מתפלל שלש ברכות ראשונות עד "הא-ל הקדוש", שלש ברכות אחרונות, וברכה אחת שכוללת את הכל. **"הבינו ה' אלקינו לדעת דרכיך, ומול את לבבנו ליראתך"** - זה כנגד [חונן הדעת ו]השיבו. **"סלח לנו להיות גאולים" - כנגד סלח לנו וגואל ישראל.** כל ברכה נרמזת בשתיים שלש מלים. וכתוב בגמרא שבחורף אין אומרים הבינו, למה? כי הוא מתבלבל, צריך להוסיף "ותן טל ומטר לברכה". הגמרא מקשה מה יש? שיוסיף "ונכללה מכלל" - יוסיף שמה "ודשנו בנאות ארץ ותן טל ומטר לברכה", עונה הגמרא "אתי לאטרוד" - שלש מלים באמצע יטרידו אותך, אחר כך לא תדע מה להמשיך, לכן עשו נוסח קבוע לימות הקיץ, ובחורף אין תפלת הבינו. אז אומר הפרי חדש מכאן מקור למנהג שלנו שעושים "ברכנו" לבד ו"ברך עלינו" לבד. אתה מתחיל "ברך עלינו" ואתה זורם עם ברך עלינו, שלא לבלבל פעם תוסיף כך ופעם כך. אבל פשט המשנה היא כמו שאמרנו, שהמשמעות היא שאומרים כל השנה אותו דבר. נפקא מינה שאם אדם אמר בנוסח [בקשת טללי רצון בקיץ ובקשת ותן טל ומטר לברכה בחורף] "ברך עלינו" כל השנה, ודאי שיצא ידי חובתו, אבל הרב האר"י אומר (שער הכוונות דף נ"א ע"ב) **שהעיקר הוא לומר ברכנו בקיץ וברך עלינו בחורף, ולא לשנות** ¹⁰.

בעצירת גשמים הולכים לקברו של חוני המעגל

יג. ויש לי רמז יפה במלה "ברך עלינו". עד היום יודעים שאם יש חס וחלילה עצירת גשמים, הולכים לקברו של חוני המעגל ומתפללים שמה, והרבה פעמים ראו נסים ונפלאות. חוני היה מסוגל להוריד גשמים בשתי מלים, עומד באמצע הרחבה, כולם מחכים ומצפים לו - "תביא לנו גשם". והוא עושה עיגול ואומר: "אני לא אז מכאן". כמו שאמר חבקוק (ב', א') **"על משמרתי אעמודה ואתיצבה על"**

8. שיעור זה נמסר ע"י מרן רבנו הגדול זצ"ל ביום שני ו' חשוון התשע"ג בבית מדרשו בין מנחה לערבית. המערכת.

9. והיום תפלת "הבינו" נשתכחה מן העולם, חזרה לתחיה בזמן הצבא. אדם נוסע במלחמה, אין לו זמן להתפלל, בקושי מניח תפלין ואומר קריאת שמע, אז הוא אומר תפלה קצרה מאד - "הבינו". 10. ויש סיפורים שכתוב עליהם "כמנהג האר"י" והם לא עושים כך. מה הטעם? כי כתבי האר"י העיקריים היו בכתב יד. פעם ראשונה שנדפסו בשנת תר"ג, אז נדפס שער הכוונות שערך אותו רבי שמואל ויטאל הבן של רבי חיים ויטאל. לפני כן היו נוסחאות אחרות ששינו גרעו והוסיפו, כמו פרי עץ חיים ועולת תמיד, לא תמיד הם מדויקים, ואילו רבי שמואל ויטאל כתב נוסח מדויק. והרב חיד"א אומר (שיורי ברכה סי' פ"ט אות ו') **לא לסמוך רק על הנוסח הזה של רבי חיים ויטאל,** והוא היה בכתב יד הרבה שנים. לכן חשבו בכמה סידורים שהם על פי האר"י, והם לא על פי האר"י בדיוק. אז אנחנו אומרים ברכנו וברך עלינו.

מצור. והוא מתפלל "תוריד גשם לילדים שלך". טוב, שומעים לו מביאים גשם חזק מדאי, והוא אומר: לא, זה יותר מדאי חזק, זה לא גשם, זה מבול. טוב, אז יורד גשם טיפות. והוא אומר "לא כך שאלתי", "לא כך שאלתי", עד שיורד גשם בדיוק כמו שהוא מבקש. הוא מכוון - נותן כיוון ללמעלה - איך ירד הגשם... באיזו צורה ובאיזו שעה. כעס עליו שמעון בן שטח (מגדולי התנאים כמאתים שנה לפני החורבן), אמר לו: לולא חוני אתה, הייתי גוזר עליך נידוי, שאתה תגיד מה שאתה רוצה, ואם לא יהיה כמו דבריך, אז יהיה חס וחלילה חילול ה'. אבל מה אעשה לך? אתה כמו בן שמתחטא על אביו. כמו בן שנמצא על הכתפיים של אביו ומבקש: אבא תן לי סוכריה, אבל לא חריפה מדאי ולא גדולה מדאי, אני לא יכול לבלוע אותה... תן לי סוכריה בסדר. כל מה שאתה מבקש נותן לך, ועליך אמר הכתוב (משלי כ"ג כ"ה) **"ישמח אביו ואמרו יולדתך"**. (תענית דף י"ט ע"א ודף כ"ג ע"א). **ולכן חוני המעגל מסוגל להוריד גשמים, וגם נכדו היה מוריד גשמים בזכות אבותיו.** היו באים אליו הילדים מהבית ספר, שמו "חנן הנחבא", והילדים אמרו: אבא, תן לנו גשם. אבא, תן לנו גשם. היה סוגר את הדלת ואומר: **"עשה למען הילדים האלה שאינם מכירים בין אבא שמביא גשם לאבא שלא מביא גשם"**... ויורדים גשמים. ככה היה. אז "חוני המעגל" גימטריא ברך. חוני זה שבעים וארבע, המעגל מאה ארבעים ושמונה, שבעים וארבע ועוד מאה ארבעים ושמונה - מאתים עשרים ושתיים כמניין ברך. גם יש בה כוונה שזה בזכות חוני המעגל.

דיני מי ששכח לומר "ברך עלינו... ותן טל ומטר לברכה"

יד. מי ששכח ולא אמר "ותן טל ומטר" [או "ברך עלינו"], אם הוא עדיין לא חתם את הברכה, אפילו אמר "כי א-ל טוב ומטיב אתה ומברך השנים, ברוך אתה" ועוד לא אמר שם ה', יחזור ויאמר "ברך עלינו" כדן. **ואם אמר "ברוך אתה ה'", כבר אמרת שם שמים לבטלה, לכן תגמור "למדני חוקיך", ותחזור ותאמר "ברך עלינו". הרב פיינשטיין** אומר (שו"ת אגרות משה ח"ד חא"ח סי' ג') מה אתה אומר "למדני חוקיך" באמצע הברכה? זה לא מתאים. הוא חולק על אמירת "למדני חוקיך" באמצע התפלה. אבל מצאו בחידושי הריטב"א (תענית דף ג' ע"ב) שאפשר לומר "למדני חוקיך" במקום שמחזירים אותו. לכן מוטב לומר "למדני חוקיך" מאשר תאמר ברכה לבטלה, "למדני חוקיך" פירושו של דבר טעיתי, תלמד אותי פעם אחרת שלא אשכח... אז תאמר למדני חוקיך ותחזור ל"ברך עלינו". אבל אם הוא אמר **"ברוך אתה ה' מברך"** לא יתכן לומר "מברך למדני חוקיך", מה יעשה? יחתום מברך השנים ויאמר שמה ארבע מלים "ותן טל ומטר לברכה" לפני שיתחיל "תקע בשופר". **ואם אדם אמר "תקע"** גמרנו, אתה עדיין לא יכול לחזור, תמשיך תמשיך עד שתגיע ל"שמע קולנו", "שמע קולנו... חננו ועננו ושמע תפלתנו ותן טל ומטר לברכה", **ואם המשיך והגיע ל"ברוך אתה ה' של שומע תפלה,** יאמר "למדני חוקיך" ויתחיל "שמע קולנו". **ואם אמר "שומע תפלה"** עדיין יש לו תקנה לומר באמצע בין "שומע תפלה" ל"רצה" - "ותן טל ומטר לברכה". **ואם אמר "רצה"** הכל נגמר, צריך לחזור ל"ברך עלינו" ¹¹. אבל אם הגיע עד סוף העמידה והגיע לעושה שלום אע"פ שלא עקר רגליו, התפלה כולה הלכה לאיבוד, וצריך לחזור מהתחלה. [ועיין עוד בכל דינים אלו בטעמים ומקורם בספרו של רבנו הגדול זצ"ל שו"ת בית נאמן ח"א חא"ח סי' י"ז].

מסופק אם אמר "ברך עלינו"

טו. זה נראה אם אדם יודע בעצמו שהוא טעה, זה קורה שאדם טועה, שלושים יום אחרי שבעה בחשון עדיין אדם עלול לטעות. אבל אם אדם מסופק, הוא לא יודע אם הוא אמר, מה הדין? יחזור או לא יחזור? הדין הוא כך, כל שלושים יום האלה שהוא בספק, מסתמא הוא אמר ברכנו. למה? כי הפה התרגל במשך ששה חדשים וחצי - מפסח עד שבעה בחשון - לומר "ברכנו", אז מספק אמרת "ברכנו" וצריך לחזור על הספק. כלומר יכול אדם לומר כמה פעמים ברכות לבטלה, ויכול להיות שהוא אמר נכון אבל הוא לא יודע, והוא צריך לחזור. מתי יצא מכל הספיקות? מ'.

11. [שאלה מהקהל: אם הוא אמר "ברוך אתה" של שומע תפלה בלי שם ה' ואמר לו מרן זצ"ל:] יחזור לשמע קולנו, אין בעיה. רק כשאמר שם ה' יאמר "למדני חוקיך", ואם המשיך הלאה, לפני שאמר רצה יש לו אפשרות לתקן, אבל אם אמרת "רצה ה' אלקינו", עליך לחזור ל"ברך עלינו" [כמובא למעלה].

מוקדי מכירת ספרי מכון אורח צדיקים ברחבי הארץ:

מוקד מרכזי מושב ברכיה מוסדות "חכמת רחמים" 08-6727523 / 9105* שלוחה 6

תל אביב	באר שבע	קריית גת	ירושלים	חיפה
בתאום עם המוקד בברכיה	רחוב שושנה סבגו 75, שכונת כליית	חשבה סמרה 950-4122763	בספריה הספרדית רח	רחוב יאודה חידד
	010-2020644	02-537-2265, 4 ת"ד	052-747-9511	052-747-9511
סביריה	בני ברק	אשקלון	נתיבות	הרצליה
רחוב זלמן שזר 052-2432492	ישיבת "כסא רחמים" רח' עזריאל 24	חנות מוריה 08-4750841	נבעת שאול רח' קהתי	רחוב משה כהן
			054-844-9490	050-410-4217
תל אביב	תל אביב	תל אביב	תל אביב	תל אביב
רחוב הרסום 054-8043203				

“ועננו בורא עולם”

יח. ב”ברך עלינו” של הספרדים יש הרבה הוספות, של האשכנזים קצר מדאי כמו שאמרנו. אבל אם חס וחלילה יש עצירת גשמים, מוסיפים - במיוחד בארץ ישראל, בחוץ לארץ יש כל הזמן גשם, אין להם בעיה - בשמע קולנו (זה כתוב בסדורים של האשכנזים) “ועננו בורא עולם” וכו’, ושמה כתוב “בגשמי רצון ברכה ונזכה”, ואמרו שזה לא “ונזכה”, אלא זה לקוח מתפלת ברך עלינו שלנו, לכן זה לא נזכה, אלא זה “ונדבה” - ברכה ונדבה.

להתפלל על הגשם

יט. “שמרה והצילה שנה זו מכל דבר רע, ומכל מיני משחית, ומכל מיני פורענות”. במלים “דבר רע” רוב החזנים בולעים ר”ש אחת, אומרים “דברע”... לא ככה אומרים! אלא להפריד - “דבר רע”. מה הכוונה? בזמן הגשם רחמנא ליצלן מצויות תאונות דרכים¹⁴, כשאדם יאמר “דבר רע”, יפריד בין הרי”ש והרי”ש ויכוין שלא יהיו התנגשויות של מכוניות וכדומה בזמן הגשם, גם זה רמז בתפלה - “דבר רע”. “ומכל מיני משחית, ומכל מיני פורענות, ועשה לה תקוה טובה ואחרית שלום” - לפעמים יורד גשם, והגשם לא לטובה. יורד גשם יותר מדאי והורס את הכל. לפעמים החקלאים זורעים בחשון, מחכים ומחכים, ואחרי חדישים יורד גשם שכבר לא שוה. ובזכות הגשם, הרבה חקלאים חילונים חוזרים בתשובה. לפני שנתיים-שלוש הייתה שנה נוראה ואיומה, אין גשמים. אז חקלאים חילוניים בקיבוצים שלהם ובמקומות שלהם הזמינו רבנים ואמרו להם: תתפללו על הגשם, ונתפלל אתכם ביחד. ככה זה. ה’ עשה את כל העולם כולו מסודר, בוקר וערב, זריחת החמה ושקיעת החמה, אתה יכול לעשות לוח למאה שנה. אבל את הגשם השאיר בידו, לא כל אחד יעשה. זה תלוי בתפלה של התחתונים, אם מתפללים טוב - הקב”ה נותן גשם. ואם לא מתפללים טוב - תישארו ככה...

היהודים אחראים על הגשם

כ. בזמן יהדות ספרד בתחילה הייתה תחת מלכות ערב, היו מתנהגים אתה בחסד, אחר כך ספרד נפלה תחת הנוצרים במשך מאה ומאתים שנה עד שעשו גירוש ספרד, כשיש עצירת גשמים היה המלך קורא לרבנים ואומר להם: או שתביאו את הגשם, או שאני מעיף אתכם מהעיר. מה היו עושים? היו יוצאים מן העיר (זמנית) ומתפללים, עושים דרוש, בדרוש אומרים “לנו המים”, “לנו המים”, “לנו המים”. מביאים את הפסוק הזה (בראשית כ”ו), ולא גומרים את הפסוק והדרשה עד שיורד גשם. העיד חכם אחד - רבי יעקב בן ספיר שהיה בתומן¹⁵, והייתה עצירת גשמים, המורים מלמדי התינוקות לקחו את הילדים שלהם, הוציאו אותם לקברות והתפללו בדמעות וקראו תהלים. לא חזרו עד שירד גשם! הגוים יודעים שהגשם נמסר ביד ישראל אם הם מתפללים טוב.

תעניות על הגשמים

כא. היום לא יכולים לעשות תעניות. בזמן הגמרא היו עושים תעניות. שלש תעניות ראשונות כשמגיע תאריך מסוים ולא יורד גשם, בשבעה עשר במרחשון מתחילים היחידים להתענות, בראש חודש כסלו כבר מתחילים לגזור תעניות. שלש תעניות, שלש תעניות ושבע תעניות. שלש תעניות ראשונות - שני חמישי ושני, אחר כך עושים מנוחה עד סוף השבוע. שלש תעניות שניות אותו דבר - שני חמישי ושני. אחר כך מחכים עד סוף השבוע, אם עדיין לא יורדים גשמים עושים שבע תעניות [ואחר כך מתנהגים כאילו הם] בניזיפה. [והתעניות האחרונות הם] כמו תשעה באב, מתענים יומם ולילה. ויש להם ברכות בתפלה, שני וחמישי, שני וחמישי, שני חמישי ושני. בגר”ב היו עושים תעניות אלה כמו בזמן הגמרא והמשנה, ובדרך כלל לא הוצרכו ליותר משש תעניות. בארץ ישראל היום עושים תעניות? מי יכול לעשות תעניות? עובדים קשה, וגם בקושי צמים את התעניות החיוביות... יש כאלה שתמיד יש להם תירוץ לא לצום ארבע תעניות... ובפרט הנשים, כשהיא ילדה קטנה [כלומר נערה צעירה אחר גיל מצוות] אומרים: היא לא יכולה. כשהיא אחר כך בסמינר, אומרים: היא צריכה לעשות רישום, יש לה עבודת פרך... אחר כך היא נשואה - ספק בהריון. אחר כך בהריון, היא לא יכולה,

14. הבן של הרב רוטשילד קרה לו פעם משהו, הוא הלך לעשות מצוה לעזור למישהו, לא זוכר מה השם שלו (רפאל נדמה לי, רפאל בן רייס, לא יודע מה שלומו של החכם הזה), וקרה לו משהו מגושם. היה שמה שלולית של גשם, וקרה מה שקרה.

15. וזו פעם ראשונה שגילו לעולם את יהדות תימן. היו יודעים אותה רק מתוך הספרים, איגרת תימן של הרמב”ם לפני שמונה מאות שנה, אחר כך נשתכחה יהדות תימן מן העולם, אין להם קשר עם העולם החיצוני, ואין להם בתי דפוס, אולי מכתב אחד מגיע משם, וזה כמו מציאה. רבי יעקב ספיר היה מבני תלמידיו של הגר”א שעלו לארץ. הגר”א אמר להם בשעה שיהיו ששים ריבוא יהודים שומרי תורה ומצוות בארץ ישראל, זו התחלת הגאולה. אז תלכו ותתחילו, אז הלכו. ורצו לדעת איפה עשרת השבטים, שלחו כל מיני אנשים, ביניהם שלחו את רבי יעקב הזה, אמרו לו: תלך לתימן, אולי שמה תגלה על עקיבות עשרת השבטים, והוא מספר מה שראו עיניו [בספר אבן ספיר].

בכסלו, אחרי חודש ימים אדם מתרגל, שומע בבוקר ובערב “ברך עלינו”, “ברך עלינו”, “ותן טל ומטר”, נגמור, לא ישכח יותר, אבל כל החודש הזה הוא בספק. מה יעשה אדם להינצל מהספק? על פי מרן (ס”ק ד”ס ט”ט) יחזור תשעים פעם את המלים האלה “רופא חולי עמו ישראל ברך עלינו”, שש מלים. ארבע מלים מברכת “רפאנו” ושתי מלים מ”ברך עלינו”, כדי שהפה יתרגל, “רופא חולי עמו ישראל” ומיד תגיד “ברך עלינו”. ולפי החתם סופר (ח”א תא”ח ס”כ) טוב לחזור מאה ואחת פעמים. מאה ואחת זו סגולה לזכרון, הוא עשה חשבון בדברי מהר”ם מרוטנברג ע”ה בירושלמי שלא מספיק תשעים פעם, אלא צריך מאה ואחת. אמר את זה לגבי “משיב הרוח”, אם אדם אמר בקיץ “משיב הרוח ומוריד הגשם” חוזר ודאי, כי מה משיב הרוח? לא צריכים גשם בקיץ. ואם מסופק אם אמר או לא אמר, עד שלושים יום מן הסתם טעה ואמר “משיב הרוח”, כי התרגל בזה כל החורף. אומר החתם סופר, השלושים יום זה לא שלושים יום כפול שלש כמו שנראה לכאורה ממרן, אלא יש לך במשך שלושים יום כמה מוספים של שבת וראש חודש אייר וכדומה, ספר ומצא שזה מאה ואחד פעמים [ע”ש בתשובה].

מאה ואחד פעם זו סגולה לזכרון

טז. ומאה ואחד זו סגולה לזכרון, כתוב בגמרא (חגיגה דף ט”ז ע”ב) “ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע (זה פסוק במלאכי פרק ג’ פסוק י”ח, קוראים את זה בהפטרות של ערב פסח של שבת “יערבה”) בין עובד אלקים לאשר לא עבדו”. הגמרא אומרת עובד אלקים זה צדיק, ולא עבדו זה רשע, אז מה ההבדל? למה הפסוק חוזר? אמרה הגמרא עובד אלקים ולא עבדו שניהם צדיקים, אבל אינו דומה מי שלומד את הפרק שלו מאה פעמים שזה נקרא לא עבדו, למי שלומד אותו מאה ואחד פעמים. במאה ואחד פעמים אתה זוכר אותו יותר¹². לכן טוב לאדם לחזור מאה ואחד פעמים. מה אנחנו נפסיד? עוד אחת עשרה פעם. וכי אנחנו לא מבזבזים אף דקה? בסך הכל לומר “רופא חולי עמו ישראל ברך עלינו” - שש מלים כפול מאה ואחד פעם זה שש מאות ושש מלים, ולפי החפץ חיים (תורת הבית פרק ב’) בדקה אדם יכול לומר מאתים מלים. אז שלש דקות ארבע דקות לומר את זה, זה בסדר. לכן הערב אדם ימצא לו פנאי ויחזור על המלים האלה, זו סגולה שאם ישכח, מסתמא יזכר מיד. ודבר שני, שאם הוא מסופק לא יחזור, כי אחרי שחזרת מאה ואחד פעמים “רופא חולי עמו ישראל ברך עלינו” אז כבר מספק לא תחזור. ככה חסכתי לך המון זמן, חסכתי לך ספק ברכות לבטלה. אדם אומר חבל על ארבע דקות האלה. חבל על ארבע דקות? תראה כמה אתה עושה לעומתם כל מיני ברכות לבטלה!¹³

התחיל לומר “ברכנו ה’ אלוהינו”

יז. ואם אדם התחיל לומר “ברכנו” כמו שהיה אומר תמיד בקיץ “ברכנו ה’ אלקינו בכל מעשי ידינו” ופתאום נזכר שצריך לומר “ברך עלינו”, אז מה עושים? יאמר “ברכנו ה’ אלקינו” ושוב “ברך עלינו ה’ אלהינו”?! שוב פעם לומר “ה’ אלקינו”?! לא צריך, אלא אם אמרת כבר “ה’ אלקינו” פעם אחת לא תחזור עוד פעם, אלא תאמר “ברכנו ה’ אלקינו בכל מעשי ידינו, וברך עלינו את השנה הזאת”, זהו, אל תחזור שוב פעם “ה’ אלקינו”.

12. בגמרא בחגיגה יש שמה הגהה, אמר רמז מאד יפה. “עובד אלקים לאשר” ראשי תיבות עאל - גימטריא מאה ואחד, זה עובד אלקים. “לא עבדו” - לע זה מאה. (היתה פעם מפלגה בישראל שהיו קוראים לה “מפלגת לע”, היו קוראים לה מפלגת “לא עלינו”...). מי שחוזר רק מאה פעמים זה לא טוב, למה? כי יש מלאך אחד שממונה על השכחה ושמו “מס”, לוקח מס מכל בן אדם... אדם לומד ולומד ולומד, והוא בא ומשכיח ממנו את הכל. מס עולה מאה. והמלאך של הזכרון שמו מיכאל. חוזרים מאה ואחד כמניין מיכאל וזוכרים. ויש עוד דבר יפה שכתב הכלי יקר (רבי שלמה אפרים לונטשיץ, זה תלמידו של מהר”ל מפראג. מהר”ל מפראג העמיד תלמידים נפלאים, גם בדרשות, גם בהסבר, גם בשפה, גם בסגנון, מיוחדים במינם. תוספות יום טוב [שגם הוא מתלמידי מהר”ל] היה משהו אדיר. היעב”ץ אומר עליו שהוא “מפורסם מאד למעיינים כמעין הנובע, קולע אל השערה”. מה עושה תוספות יום טוב? במקום שצריך להאריך מאריך, אבל במקום שצריך לקצר מקצר. כותב דיבור של ארבע מלים וזהו, הסברתי לך, עכשיו קטע חדש. ככה הוא עושה. והוא כתב בהקדמתו: “כי ריוח שמת בין דיבור לדיבור, מפני טורח הצבור...” הצבור יראה דיבור ארוך, יעזבו אותו. והוא נקרא תמיד, בכל משניות כאן יש את רבנו עובדיה וכו’ את תוספות יום טוב. ויש לו חבר לתוספות יום טוב, שמו רבי שלמה אפרים לונטשיץ, וכתב ספר “כלי יקר” על התורה, אנשים לא יודעים את הערך שלו, יש לו חידושים מותקים מדבש. “וכלי יקר שפתי דעת” - משלי כ”ט). בפרשת ואתחנן כתב בפסוק “רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים” (דברים ד’, ט’) שסגולה לזכרון לחזור מאה ואחד פעמים. למה? כי כמה ההפרש בין פועל “זכר” ופועל “שכח”? “זכר” זה מאתים עשרים ושבע, “שכח” שלוש מאות עשרים ושמונה, כל פעם כשאתה חוזר, אתה מוריד אחד מהשכח, מוריד לו אחד ועוד אחד, כשחזרת מאה ואחד פעמים, אתה מוריד מאה ואחד מ’שכח’. שלש מאות עשרים ושמונה פחות מאה ואחד - מאתים עשרים ושבע, במקום שכח נעשה זכר... לכן זו סגולה לזכרון.

13. הערת המערכת. בכל פעם בזמנים מעין אלו היה מרן רבנו הגדול זצ”ל יושב עם כל מתפללי בית הכנסת ואומרים יחד “רופא חולי עמו ישראל ברך עלינו” (וכיוצא בזה), מאה ואחד פעמים. יורנו מדרכי ונלכה בארחותי.

בזה היא פטורה מהדין. ככה דעת מרן (סי' תקנ"ד סי"ה) אפילו שהרמ"א אומר שיתענו, הם לא יכולים. אחר כך הם מניקות. ואם הם לא מניקות, מהרש"ם מבררן אומר (ארוחת חיים סי' תר"ן סק"א) ששנתיים אחר הלידה הם נחשבות כמניקות, כי גופם מתפרק עליהם. יש גמרא כזאת (נדה דף ט' ע"א) אבל לא לגבי תענית, והוא למד קולא מזה. [ועיי' בספרו של מרן רבנו הגדול זצ"ל "סנסן ליאיר" בחלק השו"ת סי' ה' שכתב שאם אינה מניקה בפועל חייבת בתענית (אא"כ היא חלשה), וכן הסכים רבנו מופה"ד מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בחזון עובדיה פורים עמ"ט"ל בהערה]. אחרי שגמרו את כל התקופה של ההנקה והריון, הם כבר זקנות... אז הם פטורות תמיד. אתה תפיל עליהם עוד תענית של גשמים? מי יכול לעמוד בזה?!

פיוט שמוסוגל להוריד גשם

כב. לכן יש פיוט שאומרים אותו בשמיני עצרת **א-ל חי יפתח אוצרות שמים** זה פיוט קצר, ואומרים אותו בשבת אם חס וחלילה לא יורדים גשמים. פותחים את ההיכל ואומרים את הפיוט הזה, והרבה פעמים ראינו שהפיוט הזה מוסוגל להוריד גשמים, גם בלי שנעשה עוגה כמו חוני המעגל... אם משהו מאתנו יעשה עוגה כזאת ויאמר: "אני לא אז מכאן". יאמרו לו: אל תזוז, תשב... מה אכפת לנו ממך? מצפצפים עליך. מי יאמר "אני לא אז מכאן"? רק חוני יכול לעשות את זה. כבר בזמנו אמרו לו "אף אחד לא יכול לעשות כמותך". לכן "אני לא אז" לא שייך, לצום - קשה מאד לעמוד בזה, רק לעיתים רחוקות הרבנים גוזרים צום יום אחד למי שיכול, ומי שאינו יכול חצי יום. אבל נתפלל שלא נצטרך שום צום, שהשנה

[תשע"ג] תהיה ברוכה לא פחות מהשנה שעברה **[תשע"ב]**. שנה שעברה הייתה מבורכת, היו פירות ממש גדולים, משהו אחד קנה אפרסק אחד ששוקל קילו וחצי ואולי שני קילו! ומשהו קנה אבטיח עשרים קילו, הייתה ברכה. "משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך תשבע הארץ" (תהלים ק"ד י"ג). **תשבע** זה **תשע"ב**, והשנה **תשבע** עם הכולל **[תשע"ג]**...

תמיד צריך למצוא נקודה של שמחה

כג. מה פירוש הפסוק **"מעליותיו"**? אנשים אומרים: בשביל מה צריך גשם? יש לנו מעיינות, יש לנו תהומות, יש לנו גילוס. אבל ישימו לב, איפה יש מעיינות? למטה, הם יסקו רק למטה. אם יש לך הר למעלה, אתה יכול לזרוע בו המון, אבל מי ישקה אותה? תעלה כל פעם עם דליים עד למעלה? אז הקב"ה משקה אותה, זה **"מעליותיו"** - למעלה מהגשמים. שאדם יידע להעריך מה זה גשמים, מזככים את האויר, נותנים לאדם נחת רוח. יש בני אדם שיש להם דכאון של חורף, זה שגוען. למה אתה מדוכא? כי יש חושך? אדרבא, תתכרבל בשמיכה, תשב בבית, **"אשרי יושבי ביתך"** (תהלים פ"ד ה'), תשב ותלמד. המוח זך הרבה יותר מהחושים של הקיץ, מזגן וחום הכל דברים בטלים, בחורף לומדים הרבה יותר טוב. יש אנשים שאוהבים את האביב, אבל דכאון חורף אני לא מבין. זו מחלה ה' ירחם, **אסור לאדם להיות מדוכא, תמיד צריך למצוא נקודה של שמחה, בזכות זה נזכה לשובע שמחות ולגאולה שלמה במהרה בימינו. אמן ואמן.**

הרב משה לבית המדרש, וכשמן ראה את רבי משה עמד בפניו, וקרא לו לשבת לידו. באותו זמן רבי משה היה צעיר, רק בגיל עשרים ושש, ואף על פי כן זכה להערכה מרובה בזכות העמל והיגיעה שלו בתורה הקדושה.

הוא ילמד אותנו? הוא חבר שלנו?

עד גיל שמונה עשרה הרב למד בישיבת הישיבה החדש בתל אביב. הרב עשה את מבחני הבגרות והוציא ציון מאה מתוך מאה, היה מלשך מאד. אחר כך נהג לשיבת כסא רחמים כדי ללמד בכתתו של מרן ראש הישיבה רבנו מאיר מאזוז זצ"ל.

לאחר שרבי משה למד שנה שלמה בכתת מרן ראש הישיבה, בחורב בן שיהיה ר"מ בישיבה. לא שמו אותו ללמוד תורה או בישיבה קטנה, אלא שילמד את הבחורים בישיבה גדולה! בחורים כמעט בני גיל! ביום הראשון שבא ללמד אותם, אמרו התלמידים לעצמם: "מה? הוא ילמד אותנו?!" הוא חבר שלנו! נשאל אותו הרבה שאלות ונספך אותו... קשהבין הרב מה הם מתכננים לעשות. פתח את השעור הראשון ואת שלאחריו עם עשרות קשיות בסגיא הנלמדת, ולא ענה תשובות, השיא אותם ב"צריך עיון", וכן במשך שבוע ימים. רק אז הבינו התלמידים מי עומד לפניכם, "כי גדול בקרבך" (שערי י"ב ו'), לשבו וינקו תורה, לבסוף הרבה מהם זכו להיות מלמדים, רבני קהילות, דינים ומורי הוראות ביישוב.

ה'טיוול' של הרב

כאשר היו מגיעים ימי בין המצות, הרב היה הולך במשך שבוע למקום שלא מכירים אותו, בקיבוץ גרמת ספרים, ויושב ללמוד מהבקר עד הלילה, בלי הפרעות וכלי שעורים. שם היה לומד ומחבר את חבוריו. היו פעמים שאנשים זהו אותו, אבל זה היה מפרע לו, הוא רצה ללמוד ולכתב בנשקט וברכוז. בדרך כלל כאשר מגיעים ימי בין המצות, יוצאים לטיל פה ושם, אבל הטיול של הרב היה לשבת וללמוד בלי הפרעות.

תה פג תקף

הרב נחן בזקרון מדהים. בדרך כלל היה לומד במשך כמה ימים, ורק לאחר מכן היה יושב וכותב הכל מהזקרון. הרבנית מאד הכירה בערכו של בעלה, ולכן הייתה משתדלת לא להפרע לו, גם כאשר הייתה מכינה לרב כוס תה, הייתה נכנסת לחדרו מניחה את הכוס על השלחן ויוצאת. לא הייתה מפריעה לו. פעמים רבות שמרוב העיון והשקיעות של הרב בתורה, הרב לא שם לב כלל שיש על השלחן כוס תה, והכוס הייתה נשארת ככה אפילו כמה ימים...

חתיכת פורמיקה...

פעם הראתה לי הרבנית חתיכת פורמיקה ואמרה לי: "אתה רואה את הפורמיקה הזאת, היא של הרב!". שאלתי בפליאה: "מה יש לרב לעשות עם זה?" ענתה הרבנית ואמרה: "כאשר הרב היה מתעניין וכבר לא יכול להמשיך לשבת בפסא, היה הולך ונשכב במטה, וכדי שייכלל להמשיך לכתב היה מניח את הדף על הפורמיקה הזאת וממשיך לכתב בשכיבה". זה עמל תורה!

חס גבוה

אני זוכר שבשנת תשנ"ט - שנתים לפני שהרב נפטר, יום אחד הרב לא הגיע. למחרת כאשר הגיע, מסר הרב שעור במשך שעה ורבע בערך, ואחר כך אמר: "זהו, עד כאן, אני לא יכול יותר, אני הולך לבית". לא הבנו מה קרה, שאלנו: "למה הרב הולך?". השיב הרב: "אתמול לא הגעתי למסר שעור, כי היה לי חס גבוה ולא יכלתי לקום מהמטה. היום ברוך ה' הצלחת לקום ולהסתובב בבית, ואמרת לעצמי, אם אני יכול להסתובב בבית אוכל גם כן ללכת ללמוד בישיבה, לכן באתי אפילו שהיו לי ארבעים מעלות חס. אבל עכשיו הגעתי למצב שאני מרגיש שאני יכול עוד". כשאני נזכר באותו שעור, אני רואה מול עיני איך אפילו באותו שעור הרב היה עם חיות, עם התעוררות, עד כדי כך שלא שמנו לב כלל שהרב חולה.

כלים יקרים לכלי יקר

בזמן שבנו את הבניין השלישי של ישיבת כסא רחמים, במשך מספר ימים היה רעש חזק ולא יכלנו להתרכז. יום אחד שמנו לב שהרעש נחלש, לא הבנו מה קרה, מה נשתנה יום זה מכל הימים. כאשר ראה רבי משה את פליאתנו, ספר: "מאד כאב לי שהרעש הפריע לנו ללמוד, לכן נשטתי לשקבל ואמרתי לו: 'תראה, כל הכבוד לך שאתה בונה ישיבה, זה חשוב מאד, זו זכות גדולה,

מתוך דרשותיו ושיעוריו של מו"ר ראש מוסדות חכמת רחמים

הגאון רבי חננאל כהן שליט"א

ראש ישיבת לבנימין אמר - ברכיה

מעשים המובילים לשאיפות

מעשים וספורי מופת על הגאון הגדול מורנו הרב משה לוי זצ"ל

על כל רגע ורגע

מורנו הגאון הרב משה לוי זצ"ל היה שקדן גדול בתורה, היה חי את התורה, לא אבד אפילו שניה אחת בחייו לבטלה. פעם היה כנס תורני קרוב לבית של הרב, והרב לא הגיע. לאחר הכנס הגעתי לבית של הרב לצדד לו עם הנהגה של ספר "ברכת ה'", ושאל אותי הרב: "איזה שעור היה בכנס? על איזה נושא דברו?". אמרתי לרב על מה דברו שם, וכשסימתי שאלתי את הרב: "אם הרב מתעניין, מדוע הרב עצמו לא הגיע?". ענה הרב ואמר: "לצער רך היום הודיעו לי על הכנס, ולא התאפשר לי לבוא, היום שלי מתכנן שבועים קדימה, מה שאני צריך להספיק ללמוד, ללמד, לכתב, הכל מתכנן, אני לא יכול לוותר על ההספקים שלי".

גם כאשר היינו אומרים לו שהגיע הנהג שצריך לקחת אותו לשעורים ברחבי הארץ, הרב לא היה ממהר ללדת, אלא היה יושב עד שסיים את הענין ואז יורד. היו פעמים שהרב לא ירד בכלל בגלל שלא היה מרגיש טוב. הרב היה חולה אבל לא היה מרוא לנז כלום, ידע להסתיר הכל. כמה פעמים הנהג רבי יצחק מוסקא ה"י היה אומר לרב: "המתנתך לרב למטה והרב לא הגיע". והרב היה עונה: "תדע לך שאם הייתי יכול ללדת לשעור הייתי יורד, אם לא ירדתי ודאי שלא יכלתי!". כזו מסירות נפש לתורה הקדושה.

יש לכם יהלום, תנצלו אותו!

הרב היה מוסר כל יום ארבעה שעורים, שני שעורים בישיבה אחד בבקר ואחד בהפסקת צהרים, שעור לבעלי בתים אחר הצהרים, ועוד שעור לבעלי בתים ואברכים בערב, כך במשך חמשה ימים בשבוע. וחזן מאלה, בימי ושיי ושהיו לו גם כן עוד שיעורים חכמים מכלגים. בדרך כלל הרב היה מוסר בשבוע למעלה מעשרים ושנים שעורים! זה לא נתפס בשכל! ובגוסף ללל השעורים היה לו זמן ללמד, לכתב ולחבר עשרים ואחד ספרים, וישנם עוד ספרים שעדיין בכתב יד ולא נדפסו. מתי הספיק ללמד? מתי הספיק לכתב? צריך לומר שכנראה הרב לא ישן בלילות כי אם שעתים או שלוש שעות, אחרת אי אפשר להבין את זה.

אני זוכר שבשנתיים האחרונות לפני שהרב נפטר, הייתי נכנס לשעורים שלו בעיון בישיבה, ולפעמים היה אומר לנו: "אני לא מבין אתכם, איך אתם מבטלים את היום? איך אתם נותנים לזמן שלכם לבד? מי שיכול למכור לי זמן אשמח לקנות בכסף מלא!"... אני זוכר שפעם אחת בחצי שנה האחרונה שלו, התלמידים לא למדו בדיוק כמו שרצה שילמדו, והתבטא הרב כך: "יש לכם בכתה יהלום! אתם לא יכולים לדעת כמה זמן ישאר אתכם היהלום, תנצלו אותו!". ולא עלינו חצי שנה לאחר מכן הוא נפטר. הרב זכה והגיע למה שהגיע, בזכות שמסר את עצמו על התורה! התיגע בתורה, התעסק על כל דבר עד שהבין, לא למד רק בשביל להספיק, אלא חזו ושוב חזר.

והאיש משה עניו מאד

כמה שהרב היה ענק בתורה, היה גדול גם כן בענוה, ממש פלאי פלאים. תמיד הרב היה הולך בצדי דרכים עם חליפה קצרה, נראה ממש כמו אברך כולל מן המניין. לפני למעלה משלושים שנה כאשר מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בא למסר שעור בישיבת כסא רחמים, נכנס מורנו

למען תספור

"גאון עולם שלא האריך ימים ושנים, הגאון רבי משה לוי זצ"ל"

ב"א בחשון נפטר גאון עולם שלא האריך ימים ושנים, הגאון רבי משה לוי זצ"ל שיגע בתורה ממש למעלה מכוונתיו. מחבר הספרים: "מנוחת אהבה", "תפלה למשה" ועוד. ארבעה עשר ספרים הוציא בחייו, ועוד ארבעה עשר ספרים בכתב יד, והספרים שלו חשובים עד מאד. פעם לקחתי את ספר "מנוחת אהבה" להרב אהרן פויפר זצ"ל בדרום אפריקה בשנת תשנ"א, והרב משה לוי נולד בשנת תשכ"א, ואם כן באותו זמן היה בגיל שלושים. הרב פויפר קרא בספר, ושאל אותי למחרת: בן כמה המחבר? אמרתי לו: המחבר עכשיו בגיל שלושים, אבל חבר את ספרו "תפלה למשה" על הלכות שבת לפני חמש שנים. אמר לי: "בגיל עשרים וחמש כתב ספר שו"ת? זה פלא פלאים". והוסיף: **"כתבתי ספר על הלכות שבת, ועכשיו אני גונו אותו מפני הספר הזה!"**. במלים האלה אמר לי. הרבה למדו בספר ולא האמינו שזה המחבר, כבר בעודו צעיר מאד התחיל לפקסם מאמרים ותשובות וכו'.

והוא כתב הרבה מאד. והיה כל יום לומד שבעה דפי גמרא, ומוסר ארבעה שיעורים ברחבי הארץ. זה מעל השבע, כי הוא למד במסירות נפש. אבל היה חולה במעים, ואחר כך כנראה לא טפל מספיק או שטפל מאחר, והגיע למצב שהמוגלובין שלו הגיע לרמה 5 (שאינם בריא צריך להיות לו 13, ועד 10 איך שהוא אפשר להתקדם, אבל 5 זו סכנה). והאחות שראתה את זה אמרה לו: מהר לבית חולים! אבל הוא אמר: אני לא הולך, מה שהרב גרינמן יאמר אני עושה. והלך לרב גרינמן ואמר לו: תטפל בבית חולים "השרון". וגעשו לו שלושה בתוהים ונמלט מהמחלה. אבל אחרי שמונה חדשים חזרה המחלה. (בית נאמן גליון 280 אות 2) "ב והלאה).

מרן הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל

וביום י"ב בחשון זה יום פטירה של רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף. שזכה לשכנגד משפחות רבות שישלחו את בניהם לתלמודי תורה ולישיבות. והמראה

שלו כל כך מלא חכמה ודעת, והצליח לשכנע, וישיבת פורת יוסף היא ישיבה נפלאה מאד, ועד היום היא אותו דבר, אבל ביסודות שלה היה רבי יהודה צדקה. והוא היה קרוב משפחת רבנו הגון איש חי, וכל ישיבת פורת יוסף נוסדה על פי הבן איש חי. איך זה היה? בא עשיר גדול לרבי יוסף חיים, ואמר לו שהוא רוצה לעשות משהו שיהיה זכרו לדורות, ולכן הוא רוצה לבנות בית חולים שינפיק את שמו, במקום שילכו לבית החולים של המסיונרים, או לבתי חולים של כל מיני אנשים, יעשה בית חולים טוב. אמר לו הבן איש חי, אם לא תעשה בית חולים יבואו אחרים ויעשו אותו, אבל אם לא תעשה ישיבה, אין מי שידע להעריך את זה [ולא יעשו! לכן תעשה ישיבה, אמר לו: ומה חדוש בישיבה? אמר לו: שהחלונות שלה יהיו מול הכתל המערבי, שיתפללו כל יום להחיש את הגאולה. והוא שמע בקולו ויסד את ישיבת "פורת יוסף". היא נוסדה מכוון של רבי יוסף חיים, (שם הנדיב רבי יוסף אברהם שלום, יש לו שלושה שמות, כי העיראקים לא אומרים למשל: ראובן בן יעקב בן אברהם, אלא אומרים ראובן יעקב יצחק אברהם. כלומר ראובן בן יעקב, יצחק בן יצחק בן אברהם. ורבי יוסף חיים היה מפני עשירים שהיו מדפיסים ספריו בעון יפה, וכל פעם כותב: "בשכתי" ישראל אודיע נאמנה, שהוצאת הספר הזה יצא על ידי הנדיב הקרן סלימאן דוד ששון". זה בערך השם שלו).

והחכם הזה - רבי יהודה צדקה היה אדם עדין נפש, היה מיוחד במינו. פעם ראיתי אותו, או שמישהו אחר ראה אותו ושאל אותו על ספר משמרות כהנה [ספר עמק בעין הגמרא, שחברו מרן רבנו אברהם הכהן יצחקי, מגדולי חכמי תוניסיה]. אמר לו: משמרות כהנה? אנחנו לומדים אותו ב"פורת יוסף". חוכה ללמד אותו. ויש לרבי יהודה צדקה ספר על הגמרא - קול יהודה (וכמה פעמים הוא כותב: באור הסוגיא הזאת תעין במהרה"ם שיהי, באור הסוגיא זאת תמצא במהרה"ם א. למה כתב ככה? כי הם למדו את הסוגיא וראו שיש בה קשיים, ולמדו מפרשים. הפרוש שמצא חן בעיניו זה הפרוש של פלוני, אז במקום לכתב את הדברים באריכות, כתב בקצרה: "פרוש סוגיא זו תעין במקום פלוני" - עין שם ותראה צמאונך) (שם אות ט"ז).

ידע תדע

א. השיר הזה [חי אני מגן ישראל] כלו אמנה ובטחון, רבי בוגיד עסדון זצ"ל היה מתרפק עליו באהבה, הי שרים לו את השיר הזה כמה וכמה פעמים, וכל פעם שומע אותו כאלו מחדש. הוא נכתב בעצונתם של ימי השואה, הגיעו הנאצים ימח שמם לתנעם ועשו חרבן (שם מאות איש הלכו [נפטרו]. במשך שנה שהיו שם), והפיתן ר' אשר מונחי ז"ל היה הולך לבית הסיים לקברות הצדיקים שם, רוכן על קבר וכותב את השיר הזה, מדבר בשם ה' "חי אני מגן ישראל מי לא יראני". (בית נאמן גליון 201 הערה 1 וגליון 154 הערה 1).

ב. בליל שבת יש לנו תפילות מיוחדות. יש לנו פיוט "לכה דודי", והפיוט הזה התפשט בעולם כלו. ומי חבר לכה דודי? חכם "משלנו" - רבי שלמה אלקבץ. הוא היה בן דורו של מרן, וגיסו של רבי משה קורדובירו. והוא כתב פיוט "לכה דודי" בטוב טעם. ופעם אחת פרופסור אחד אמר: "השיר הנהיג הזה שמיליונים אומרים אותו כליל שבת, יש בו טעות גסה". מה הטעות? כתוב שם: "התנערי מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי". לבשי לשון זמרה, עמי לשון זכר. מה זה לבשי? לבש צריך לומר! לבש, בסדר. אבל מה נעשה בהתחלה? "התנערי מעפר קומי" - נאמר

"התנערי מעפר קומי" בגלל שאחר כך כתוב עמי? מה נעשה? אבל הוא [הפרופסור] לא ידע את הפסוק, לא הבין את הר"ק, לא הבין כלום. באו שני חכמים, אחד גרובאי שלנו - רבי דוד תדאר ע"ה (סבא של רבי ינו חורי, אבי אמו) בספר "חכמה ומוסר" גרובא תש"ב (דף ס"ט ע"ב), ואחד אשכנזי - רבי ברוך אפשטיין (ספר ברוך שצמר עמ' רל"ח) שאמר: לא קשיא מדי [לא קשה כלל]. יש פסוק בישיבה (י"ב א'): **"לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקדש כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא"**. מה פרוש הדברים "לבשי בגדי תפארתך"? אומר רבי דוד קמחי - הר"ק (זה בן דורו של הרמב"ם, נפטר שלושים שנה אחריו), "בגדי תפארתך" של ירושלים זה העם היהודי. לא הוצגרים ולא הערביים. **"לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקדש"**. ומה זה בגדי תפארתך? "כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא". לכן זה מה שאומר פאן הפיתון: "התנערי מעפר קומי", "התנערי מעפר" זו ירושלים. "התנערי מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי". מה הם בגדי תפארתך? עמי זה עם ישראל. והקשיא אינה קשיא בכלל, לא צריך פרופסור שינעשה לנו קאב ראש... (גליון 341 אותיות ה' ו-ו').

הלכה נאמנה

הרב משה לוי זצ"ל, שאל אותי מדוע אנחנו לא אומרים: **"תפון תפילתי וכו"** במנוחה של שבת [כמו שאומרים ביום חל], רק אומרים "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" ומיד אומרים קדיש, הרי בספרים של מנצח [תפלת ישרים] כתוב: **"תפון תפילתי וכו"** הקשיבה לקול שוועי וכו', אמרתי לו שכן אנחנו נוהגים. אמר לי, אהה ידע למה, כי אומרים "הקשיבה לקול שוועי מלכי נא לקי", ולא מתאים לומר "שוועי" בשבת. לכן יש לו הצעה לומר רק את ההתחלה: **"תפון תפילתי קטנת לפניך, משאת פני מנחת ערב"**, ולא לסים "הקשיבה לקול שוועי וכו". אמרתי לו זה יפה מאד, וככה אנחנו נוהגים עכשיו לומר "תפון תפילתי" בלבד, ולא אומרים "הקשיבה לקול שוועי". וראיתי בסדר בית מנוחה שנדפס לפי מאה וחמשים שנה שכתוב שם רק "תפון תפילתי" בלבד, בלי הקשיבה לקול שוועי (דף קכ"ח ע"ב). **קשאת מכון לאמת ויראה שקדמונים כתבו כה, אינו לה דבר נפלא מזה.** (בית נאמן גליון 218 אות כ"א).